

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Unia równości: Unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025

(2021/C 300/05)

Sprawozdawczyni: Yoomi RENSTRÖM (SE/PES), członkini zgromadzenia lokalnego: gmina Ovanåkers

Dokument źródłowy: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Unia równości: Unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025

COM(2020) 565 final

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

1. Z zadowoleniem przyjmuje komunikat „Unia równości: Unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025”. Podkreśla, że równość jest jedną z podstawowych wartości, na których opiera się Unia Europejska, co znajduje odzwierciedlenie w traktatach i Karcie praw podstawowych dających UE mandat do zwalczania dyskryminacji i nakładających na nią odpowiedzialność w tej dziedzinie.
2. Jest zaniepokojony ustaleniami zawartymi w sprawozdaniu w sprawie praw podstawowych za rok 2019 sporządzonym przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA), które potwierdzają, że mniejszości etniczne i migranci nadal doświadczają nękania i dyskryminacji w całej UE pomimo obowiązujących od dawna unijnych przepisów antyrasistowskich. Zgodnie z tym sprawozdaniem zaledwie 15 z 27 państw członkowskich UE posiada konkretne plany działania i strategie zwalczania rasizmu i dyskryminacji etnicznej, a w ustawodawstwie krajowym dotyczącym kryminalizacji rasizmu nadal istnieją luki.
3. Jest również zaniepokojony wynikami specjalnego badania Eurobarometr dotyczącego dyskryminacji w UE⁽¹⁾. Wskazano w nim, że zdaniem prawie 59 % respondentów dyskryminacja ze względu na pochodzenie etniczne, a szczególnie ze względu na kolor skóry, jest szeroko rozpowszechniona w ich kraju. Postrzeganie, opinie i postawy są jednak nadal bardzo zróżnicowane w zależności od dyskryminowanej grupy i od kraju.
4. Z zadowoleniem przyjmuje zobowiązanie Komisji do przeprowadzenia kompleksowej oceny istniejących ram prawnych UE w zakresie zwalczania dyskryminacji, rasizmu i ksenofobii, a także do monitorowania stosowania dyrektywy w sprawie równości rasowej⁽²⁾ i zapewnienia prawidłowego wdrożenia decyzji ramowej w sprawie zwalczania rasizmu i ksenofobii⁽³⁾.
5. Zaznacza, że walka z dyskryminacją we wszystkich dziedzinach musi być priorytetem UE, ale odnotowuje luki w unijnych przepisach antydyskryminacyjnych wynikające z tego, że niektóre przyczyny dyskryminacji są uwzględniane jedynie w obszarze zatrudnienia i pracy. Komitet wzywa przedstawicielki i przedstawicieli państw członkowskich w Radzie do zakończenia negocjacji nad horyzontalną dyrektywą w sprawie równego traktowania⁽⁴⁾, która pozostaje zablokowana od czasu przedstawienia jej przez Komisję w 2008 r.
6. Z zadowoleniem przyjmuje fakt, że Komisja po raz pierwszy uznała, iż rasizm strukturalny istnieje i stanowi część systemu społecznego, gospodarczego i politycznego, w którym żyjemy, oraz że dostrzegła potrzebę zajęcia się tą kwestią w ramach kompleksowej polityki. W związku z tym należy zmienić podejście UE do rasizmu.

⁽¹⁾ https://data.europa.eu/euodp/pl/data/dataset/S2251_91_4_493_ENG/resource/afca8c2e-a0a8-4a22-84ef-29a3a1fb9a1b

⁽²⁾ Dyrektywa Rady 2000/43/WE wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne.

⁽³⁾ Decyzja ramowa Rady 2008/913/WSiSW.

⁽⁴⁾ Wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania osób, COM(2008) 426 final.

7. Wyraża zadowolenie, że w planie działania zaproponowano szereg środków angażujących wszystkie poziomy decyzyjne w społeczeństwie, wraz ze społeczeństwem obywatelskim i organami ds. równości, w celu skuteczniejszego zwalczania rasizmu w Europie, np. za pomocą krajowych planów działania przeciwko rasizmowi.
8. Odnotowuje, że plan działania stanowi krok w kierunku osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju określonych w Agendzie 2030, w szczególności celu 10 dotyczącego zmniejszenia nierówności.
9. Oczekuje, że plan działania dotyczący Europejskiego filaru praw socjalnych, który ma zostać opublikowany w 2021 r., zapewni dodatkowe wsparcie na rzecz równości na rynku pracy, w tym w odniesieniu do osób należących do mniejszości rasowych ⁽⁵⁾ lub etnicznych.

Rasizm strukturalny – zarządzenie podstawowemu problemowi

10. Podkreśla znaczenie uznania historycznych korzeni rasizmu. Dopilnowanie, by kolonializm, niewolnictwo i Holokaust nie zniknęły z ludzkiej pamięci, jest ważnym elementem promowania włączenia społecznego i zrozumienia. Komitet apeluje o alternatywną narrację potępiającą rasizm, promującą włączenie społeczne i wzmacniającą pozycję ludzi bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne.
11. Podkreśla, że jednym z kluczowych kroków w skutecznym zwalczaniu rasizmu strukturalnego jest wskazanie obszarów, w których rasizm nadal się utrzymuje, takich jak edukacja, mieszkalność, opieka zdrowotna, zatrudnienie, dostęp do usług publicznych, system prawny, ściganie przestępstw lub kontrola migracji oraz udział i reprezentacja polityczna.
12. Wzywa Komisję do przyjęcia całościowej i wspólnej perspektywy do planu działania przeciwko rasizmowi i do rozważenia go wraz z europejską polityką imigracyjną i wspólną europejską polityką azylową.
13. Podkreśla potrzebę kompleksowych danych na temat dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne w Europie. Jeżeli nie zmierzmy i nie określimy ilościowo zasięgu dyskryminacji i nierówności, bardzo trudno będzie je skutecznie zwalczać. Dane dotyczące równości mogą stanowić potężne narzędzia walki z dyskryminacją i wykluczeniem oraz skierować uwagę na sytuację grup zagrożonych dyskryminacją. Celem jest tu zaplanowanie polityki integracyjnej i zapewnienie jej wdrożenia.
14. Jest zdania, że dane dotyczące równości dają wgląd w zakres rasizmu strukturalnego i sposoby jego zwalczania, ale potrzebne są nowe metody gromadzenia danych na temat dyskryminacji i równości. Warunkiem wstępnym jest pełne przestrzeganie norm konstytucyjnych, unijnych przepisów o ochronie danych i Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, aby ograniczyć potencjalne ryzyko niewłaściwego wykorzystania lub nadużyć.
15. Z zadowoleniem przyjmuje decyzję Komisji o gromadzeniu danych na temat różnorodności rasowej i etnicznej swoich pracowników, korzystając ze specjalnego badania przeprowadzonego na zasadzie dobrowolności i anonimowości, a tym samym w pełni przestrzegając zasad gromadzenia danych. Podkreśla w związku z tym potrzebę przeprowadzania podobnych ocen przez wszystkie organy UE, ponieważ reprezentacja rasowa i etniczna na wszystkich szczeblach administracji publicznej UE ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia równości.
16. Ponownie podkreśla „znaczenie wdrożenia przekrojowej perspektywy niezbędnej do zaangażowania we wdrażanie strategii osób znajdujących się w trudnej sytuacji i które mogą doświadczać dyskryminacji z wielu przyczyn jednocześnie” ⁽⁶⁾, ze szczególnym uwzględnieniem grup szczególnie narażonych, takich jak m.in. migrantki, migrujące dzieci i nastolatki pozbawieni opieki lub osoby LGBTI. W związku z tym wzywa Komisję Europejską do dalszego rozwinięcia tej przekrojowej perspektywy we współpracy z państwami członkowskimi i do opracowania wytycznych ułatwiających wdrożenie tego podejścia przy planowaniu i ocenie polityk publicznych oraz zarządzaniu nimi.
17. Przypomina, że małoletni cudzoziemcy bez opieki są grupą wysoce podatną na rasizm i wymagają szczególnej uwagi, zgodnie ze strategią UE na rzecz praw dziecka na lata 2021–2024.

⁽⁵⁾ Użycie terminu „pochodzenie rasowe” w niniejszym dokumencie, podobnie jak w planie działania, nie oznacza akceptacji teorii, które próbują udowodnić istnienie odrębnych ras ludzkich.

⁽⁶⁾ Opinia KR-u 2016/2020 „Unia równości: strategia na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025”.

18. Wzywa do włączenia polityki antyrasistowskiej w główny nurt wszystkich obszarów polityki UE. Zaznacza, że wszystkie strategie antidyskryminacyjne powinny również obejmować podejście przekrojowe w celu skutecznego zwalczania dyskryminacji z wielu przyczyn jednocześnie.

19. Uważa, że często pomija się gospodarczy wymiar rasizmu strukturalnego. Niesie to ze sobą znaczne koszty gospodarcze, ponieważ uniemożliwia ludziom wykorzystanie ich potencjału. Społeczeństwo mniej rasistowskie będzie lepiej sobie radzić pod względem gospodarczym.

20. Zwraca uwagę, że pandemia COVID-19 uwypukliła i pogłębiła istniejące w Europie nierówności, marginalizację i dyskryminację oraz wzmocniła rasizm strukturalny. Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji najbardziej ucierpiały w wyniku kryzysu. Oprócz milionów pracowników, którzy stracili pracę i dochody, najbardziej dotknięci są migranci na granicach, osoby o niepewnym zatrudnieniu, osoby o nieuregulowanym statusie, rodziny o niskich dochodach, osoby bezdomne, osoby starsze, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami lub cierpiące na choroby przewlekłe – w tym wiele mniejszości rasowych i etnicznych. W związku z tym wszelkie reakcje na pandemię powinny opierać się na podejściu antidyskryminacyjnym oraz mieć bezpośredni i pośredni wpływ na zwalczanie rasizmu w różnych dziedzinach życia społecznego.

21. Przypomina, że wzywał już do „podjęcia zdecydowanych działań służących obronie swobód obywatelskich i demokracji w coraz bardziej cyfrowym świecie, w tym do zmniejszenia ryzyka pełnego nadzoru cyfrowego, zwalczania fałszywych przekazów, kampanii dezinformacji, mowy nienawiści oraz dyskryminacji, zwłaszcza na tle rasistowskim w sektorze cyfrowym, i to niezależnie od tego, czy te negatywne zjawiska mają swoje źródło w UE czy poza nią”⁽⁷⁾.

22. Podkreśla również, że „zasadniczym elementem wszelkich przyszłych ram regulacyjnych mających zastosowanie do sztucznej inteligencji jest wprowadzenie zabezpieczeń gwarantujących, że sztuczna inteligencja jest wolna od uprzedzeń i nie prowadzi do powielania dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie etniczne, wiek, niepełnosprawność lub orientację seksualną”⁽⁸⁾.

23. Podkreśla potrzebę zajęcia się dyskryminacyjnymi postawami organów ścigania, brutalnością policji i profilowaniem rasowym niektórych grup rasowych lub etnicznych oraz jest zdania, że policja i organy ścigania muszą dawać przykład w dziedzinie przeciwdziałania rasizmowi i dyskryminacji.

24. Uważa, że w państwach członkowskich, w których władze lokalne i regionalne są odpowiedzialne za działania policyjne, należy zwalczać rasizm i zapobiegać mu w ramach egzekwowania prawa, kontrolować praktyki policyjne, inwestować w szkolenie i rozwój tych organów oraz przetwarzać dane dotyczące profilowania rasowego w przejrzysty sposób. Władze lokalne i regionalne powinny również opracować kompleksowe programy zapobiegania przemocy w społecznościach, oparte na bezpieczeństwie publicznym i pełnym poszanowaniu unijnych norm niedyskryminacji w działaniach policyjnych.

25. Podkreśla, że „w procesie zapobiegania i zwalczania radykalizacji prowadzącej do przemocy kluczowa rola należy do społeczeństw, które w pełni respektują prawa człowieka wszystkich grup ludności oraz spełniają normy międzynarodowe i regionalne, również w zakresie walki z dyskryminacją i rasizmem oraz innymi formami nietolerancji”⁽⁹⁾.

Władze lokalne i regionalne na pierwszej linii

26. Z zadowoleniem przyjmuje fakt, że plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025 stawia władze lokalne i regionalne w centrum walki z rasizmem. Zauważa, że ze względu na bliski kontakt z obywatelami władze te odgrywają kluczową rolę w promowaniu i poszanowaniu wartości europejskich, a także znajdują się na pierwszej linii walki z rasizmem i przestępstwami z nienawiści, chronią słabsze grupy i mniejszości oraz wspierają spójność społeczną.

⁽⁷⁾ Opinia KR-u 2354/2020 „Strategia na rzecz cyfrowej przyszłości Europy i strategia w zakresie danych”.

⁽⁸⁾ Opinia KR-u 2014/2020 „Biała księga w sprawie sztucznej inteligencji – Europejskie podejście do doskonałości i zaufania”.

⁽⁹⁾ Opinia KR-u 6329/2015 „Przeciwdziałanie radykalizacji postaw i brutalnemu ekstremizmowi: mechanizmy zapobiegania na poziomie lokalnym i regionalnym”.

27. Wzywa do uznania samorządów za partnerów strategicznych przy opracowywaniu, wdrażaniu i monitorowaniu krajowych planów działania z uwagi na ich obowiązki i ważne działania przeciwko rasizmowi, które podejmują już w ramach swoich kompetencji.

28. Podkreśla kluczową rolę władz lokalnych i regionalnych w krzewieniu świadomości, a także we wspieraniu szkoleń i edukacji na rzecz zwalczania rasizmu, zwłaszcza wśród młodzieży.

29. Uważa, że ogromne znaczenie ma przeznaczenie środków finansowych dla władz lokalnych i regionalnych w wieloletnich ramach finansowych na lata 2021–2027, z funduszy unijnych i z Next Generation EU, tak aby promować włączenie społeczne oraz zwalczać rasizm i dyskryminację w takich dziedzinach jak dostęp do rynku pracy, edukacja, dobrobyt społeczny, opieka społeczna i zdrowotna oraz mieszkalność. Należy przy tym zwrócić szczególną uwagę na grupy znajdujące się w trudniejszej sytuacji oraz przeznaczyć środki finansowe na zagwarantowanie ochrony małoletnim cudzoziemcom bez opieki, gdyż w wielu przypadkach odpowiadają za nią władze lokalne i regionalne.

30. Sądzi, że oprócz przyjęcia planów działania przeciwko rasizmowi na szczeblu krajowym przydatne może okazać się opracowanie takich planów na poziomie lokalnym i regionalnym. Mogłyby one pomóc w rozwiązaniu problemu rasizmu strukturalnego za pomocą konkretnych środków. Odzwierciedla to również stanowisko wyrażone przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) w sprawozdaniu z 2019 r., w którym odnośnie do walki z rasizmem podkreślono potrzebę opracowania planów działania na wszystkich szczeblach. Władze krajowe i regionalne powinny otrzymać należyte wsparcie na etapie opracowywania planów działania szczebla niższego niż krajowy, między innymi za pośrednictwem doraźnych inicjatyw na rzecz budowania zdolności.

31. Komitet mógłby uczestniczyć w tym procesie i służyć jako platforma dalszego rozwoju środków zwalczania rasizmu na szczeblu lokalnym i regionalnym, np. poprzez wspieranie integracji społecznej, przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu i promowanie dostępu do godnych warunków mieszkaniowych.

32. Podkreśla znaczenie zaangażowania władz krajowych, regionalnych i lokalnych oraz społeczeństwa obywatelskiego w celu nadania krajowym planom działania przeciwko rasizmowi legitymizacji, jak też w celu skuteczniejszego zwalczania rasizmu w Europie. Istotne jest również, by różne kraje oraz władze lokalne i regionalne dzieliły się między sobą dobrymi praktykami, w tym celami i działaniami przewidzianymi w planach działania przeciwko rasizmowi opracowanych przez różne szczeble sprawowania rządów.

33. Jest zdania, że aby wykorzystać potencjał przyszłych wniosków Komisji dla krajowych planów działania przeciwko rasizmowi, muszą istnieć solidne procesy zapewniające ich wdrożenie w ustalonych ramach czasowych wraz z jasnymi i wymiernymi celami. Trzeba także zapewnić monitorowanie postępów zarówno na szczeblu krajowym, jak i europejskim, przy czym Komisja będzie w pełni odpowiedzialna za swoją część działań następczych.

34. Zaznacza, że ocenę skuteczności krajowych planów działania przeciwko rasizmowi należy zaplanować dwa lata po ich ustanowieniu i że niezbędne są w tym celu dokładne informacje od władz lokalnych i regionalnych.

Europejski Komitet Regionów, instytucje UE i inicjatywy antyrasistowskie

35. Popiera kierowaną przez UNESCO europejską koalicję przeciwko rasizmowi (ECCAR) i ze szczególnym zadowoleniem przyjmuje europejskie projekty związane z walką z rasizmem, w tym niedawną inicjatywę „SUPport Everyday Fight Against Racism” (SUPER) w ramach programu Komisji Europejskiej „Prawa, równość i obywatelstwo”.

36. Wzywa Komisję, by każdego roku formalnie angażowała Komitet przy wyznaczaniu europejskiej stolicy (europejskich stolic) włączenia i różnorodności w celu uznania i uwypuklenia wysiłków miast na rzecz wprowadzenia solidnych strategii integracji na szczeblu lokalnym.

37. Bardzo chętnie weźmie udział jako formalny partner w organizacji szczytu przeciwko rasizmowi 21 marca 2021 r., który odbędzie się z okazji Międzynarodowego Dnia Walki z Dyskryminacją Rasową.

38. Uważa, że ponieważ Komitet oraz władze lokalne i regionalne znajdują się na pierwszej linii walki z rasizmem i dyskryminacją, powinny one odgrywać formalną rolę w wymianie, regularnych konsultacjach i dialogu z instytucjami UE.

39. Z zadowoleniem przyjmuje szeroko zakrojone wysiłki Komisji na rzecz wzmocnienia polityki opartej na podstawowych wartościach oraz stworzenia Unii równości za pośrednictwem szeregu planów działania i strategii w celu zajęcia się kwestią dyskryminacji motywowanej określonymi przesłankami (dotyczącymi rasy, równouprawnienia płci, LGBTIQ, Romów, osób z niepełnosprawnościami, antysemityzmu). Zważywszy na przekrojowy charakter powyższych strategii, Komitet uważa jednak, że stosowne byłyby nie tylko indywidualne sprawozdania z postępów prac, lecz również sprawozdania przekrojowe, oceniające interakcje między poszczególnymi strategiami i ich łączny efekt w wypadku wielorakich form dyskryminacji na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

40. Popiera wysiłki Komisji na rzecz stworzenia Unii równości, która – z pomocą nowej wewnętrznej grupy zadaniowej ds. równości – będzie chronić interesy wszystkich osób, bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, poprzez włączenie równości i interseksyjności do wszystkich unijnych strategii politycznych, prawodawstwa i programów finansowania.

41. Liczy na współpracę i zaangażowanie w prace osoby, która zostanie wyznaczona przez Komisję na przyszłego koordynatora ds. przeciwdziałania rasizmowi.

42. Zastosuje się do apelu Komisji o dawanie dobrego przykładu i poprawę reprezentatywności personelu KR-u w drodze rekrutacji i selekcji.

Bruksela, dnia 7 maja 2021 r.

Apostolos TZITZIKOSTAS

*Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów*
